

Het Firmament

Naar een duurzame omgang met het erfgoed van de podiumkunsten

Veerle Wallebroek

Vlaanderen kent een bloeiende podiumkunstensector die zowel lokaal verankerd als internationaal gerenommeerd is. De sporen die ze achterlaten en de tradities die ze volgen behoren tot een bijzondere categorie erfgoed. Hoe kunnen we theater- en danserfgoed op een duurzame manier bewaren, doorgeven en het (her)gebruik ervan faciliteren? En hoe ondersteunt Het Firmament dergelijke processen als expertisecentrum voor het erfgoed van de podiumkunsten?

In Vlaanderen gebruikt men 'podiumkunsten' doorgaans als een koepelbegrip voor theater, dans en tal van verwante disciplines, genres en vormen. Zo rijk als het veld van de podiumkunsten is, zo rijk is de waaier aan roerend en immaterieel erfgoed dat het voortbrengt. Denk aan de vele papieren of digitale documenten (technische fiches, notitieschriftjes, kostuumontwerpen, programmaboekjes, theaterteksten, enz.) of de theater- en dansobjecten als kostuums, licht- en geluidsinstallaties, poppen, maquettes of decordoeken. Veel podiumkunstenpraktijken zijn bovendien gestoeld op een lange traditie en vereisen soms jarenlange training om specifieke technieken onder de knie te krijgen. Dit roerend en immaterieel erfgoed vormt samen het geheugen van de podiumkunsten in Vlaanderen.

Sinds 2012 ondersteunt, begeleidt en adviseert Het Firmament, expertisecentrum voor het cultureel erfgoed van de podiumkunsten, iedereen die te maken heeft met podiumkunsterfgoed. Choreografen, acteurs en theater- en dansgezelschappen — professionelen en amateurs — kunnen bij Het Firmament terecht met hun vragen, net

als archief-, bibliotheek- en museummedewerkers, lokale erfgoedvrijwilligers, docenten en academici. Door vormingen, begeleiding op maat, plaatsbezoeken, ontmoetingsdagen en communicatie slaan we bruggen tussen organisaties, individuen en sectoren en laten we kennis en expertise vlot doorstromen.

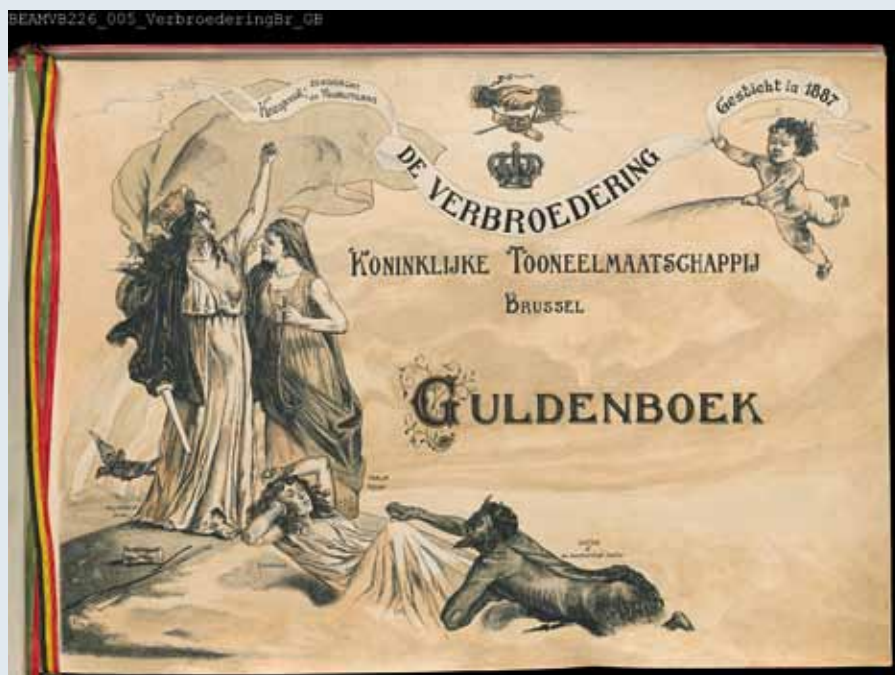
PODIUMKUNSTENERFGOED IN DE TOEKOMST

Podiumkunstenarchieven en -collecties worden versnipperd bewaard, bij erfgoedinstellingen, maar vooral buiten het cultureel-erfgoedveld, bij individuele makers, gezelschappen, festivals, dansscholen, enz. Het is de opdracht van Het Firmament om dit podiumkunsterfgoed op te sporen en in kaart te brengen. Opname in een online netwerk van landelijke of regionale databanken (zoals Archiefbank Vlaanderen en de podiumkunstendatabank van Kunstenpunt) en populaire platformen als Wikipedia, kan de zichtbaarheid en vindbaarheid vergroten. Markante podiumkunstenarchieven en -collecties zetten we bovendien in de kijker via de nieuwsbrief en website, in de rubriek *Spot op Erfgoed*.¹

Aangezien opname van podiumkunsterfgoed op dit moment sterk ad hoc gebeurt, dreigen bepaalde categorieën en actoren over- en andere ondervertegenwoordigd te zijn. Het Firmament engageert zich voor een langetermijnstrategie, op Vlaams niveau, voor waardering, selectie en herbestemming. De versnipperde bewaring zorgt er bovendien voor dat slechts een zeer beperkt aantal professionele collectiebeherende organisaties voldoende podiumkunsterfgoed hebben om structureel in te zetten op de band met de podiumkunsterfgoedgemeenschap. Kunstenaars en gezelschappen vinden daardoor zelden de weg naar de erfgoedsector en het potentieel voor artistiek, publieksgericht en wetenschappelijk (her)gebruik blijft onderbenut. Om deze kloof te overbruggen, verleent Het Firmament advies aan curatoren, kunstenaars, onderzoekers of erfgoedwerkers bij het opzetten van publieksgerichte initiatieven. Praktijkvoorbeelden uit binnen- en buitenland op de website van Het Firmament bieden hiervoor inspiratie.

Audiovisueel materiaal vormt een belangrijk onderdeel van de archieven uit de podiumkunsten. Opnames van eigen voorstellingen en repetities zijn bij uitstek in de podiumkunsten van groot belang, gezien de vluchtigheid van het medium. Het audiovisueel archief van gezelschappen is echter weinig toegankelijk, zelfs intern. Bovendien worden de opnames bewaard op dragers die in onbruik zijn geraakt en waarvoor de afspeelapparatuur ontbreekt. Daarom namen Het Firmament, Kunstenpunt en PACKED vzw in 2015 het initiatief om een inventaris te maken van de audiovisuele en digitale archieven in de podiumkunstensector om ze op termijn te kunnen digitaliseren. Digitalisering overstijgt echter de capaciteit van

“SINDS 2012 ONDERSTEUNT, BEGELEIDT EN ADVISEERT HET FIRMAMENT, EXPERTISECENTRUM VOOR HET CULTUREEL ERFGOED VAN DE PODIUMKUNSTEN, IEDEREEN DIE TE MAKEN HEEFT MET PODIUMKUNSTENERFGOED.

BE AMVB 226: Archief van de Verbroedering van Brussel, Archief en Museum voor het Vlaams Leven te Brussel.

de individuele organisaties. Dankzij de inventaris besloot VIAA, Vlaams Instituut voor Archivering, om in 2016 te starten met de digitalisering van audiovisuele archieven en met de bewaring van digitale archieven en collecties uit de Vlaamse podiumkunstenector. Op termijn wordt dit materiaal toegankelijk voor onderwijs en onderzoek en voor de gezelschappen zelf.

ZELF AAN DE SLAG

Aangezien podiumkunstenierfgoed in allerlei vormen, maten en materialen voorkomt, is de zorg ervoor een heuse uitdaging. Willen we dat erfgoedvormers of -gemeenschappen uit de podiumkunsten vooral ook zelf starten met de zorg voor en overdracht van hun erfgoed, dan is eerstelijnskennis in de vorm van tips, richtlijnen en inspirerende casussen noodzakelijk. TRACKS, de online Toolbox en Richtlijnen voor Archief- en Collectiezorg in de Kunstensector, is daarvoor belangrijkste kennisinstrument. Het online TRACKS-platform wordt geflankeerd door een

(gratis) dienstverlening om ook in de praktijk ondersteuning te kunnen bieden over archief- en collectiezorg. Zo begeleiden we systematisch gesubsidieerde podiumorganisaties in de doorlichting van hun archief en de opmaak van een actieplan.

Zorg dragen voor het immaterieel podiumkunstenierfgoed vereist dan weer een heel andere aanpak. Want hoe kan iets dat leeft in de hoofden en handen van mensen bewaard en doorgegeven worden? Het Firmament en een uitgebreid netwerk van erfgoedorganisaties staan ook hier klaar voor begeleiding bij het uitdenken van een erfgoedzorgplan op maat voor erfgoedgemeenschappen. Het Platform Immaterieel Erfgoed maakt dit niet-tastbaar erfgoed en de borgingsacties daaromtrent zichtbaar en geeft tal van tips en nuttige achtergrondinformatie.

SAMEN STERK

Dergelijke initiatieven worden door samenwerking en netwerking op een

gecoördineerde manier aangepakt. Dienstverlenende organisaties als expertisecentra fungeren als knooppunt en staan zowel ten dienste van organisaties binnen de erfgoedsector als van beheerders buiten de sector, die erfgoedzorg niet noodzakelijk als kerntaak hebben. Zo kan ingespeeld worden op vragen, noden of nieuwe tendensen. Het creëert ruimte voor experiment en praktijkonderzoek en maakt een doorgedreven expertise-opbouw en -deling in Vlaanderen en met internationale partners mogelijk. ■■

> www.hetfirmament.be

1 Zie: <http://www.hetfirmament.be/spotoperfgoed>